

BESLUT
2025-01-29

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 4 oktober 2024

Saken

Omställningsstudiestöd;
etableringsvillkor

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte, den 26 januari 2024, om omställningsstudiestöd under perioden den 4 september 2023 – den 21 juni 2024.

CSN begärde kompletterande uppgifter från NN avseende frågan om hon uppfyller kravet på tillräcklig etablering på arbetsmarknaden under fler än de 36 månader av kravet på 96 månader som CSN funnit vid uppgiftslämnande från Skatteverket. Vidare så begärde CSN kompletterande uppgifter från NN avseende frågan om hon uppfyller kravet på aktuell förankring på arbetsmarknaden under fler än de noll månader av kravet på 12 månader som CSN funnit vid uppgiftslämnande från Skatteverket.

NN besvarade kompletteringen och uppgav i huvudsak följande. Eftersom hon är egenföretagare, har hon inga lönespecifikationer eller arbetsgivarintyg att uppvisa. Däremot har hon resultaträkningar från sin näringsverksamhet som använts vid deklaration. Inkomsterna från Skatteverket för år 2016 är missvisande på grund av avdrag som påverkar beskattningsbar inkomst. Enligt de bifogade resultaträkningarna uppfyllde hon inkomstgränsen för etablering med ett resultat över 222 000 kronor under år 2016 och under åren 2019 – 2023 nådde hon gränsen per månad, totalt 108 månader. Hennes inkomst under år 2009 var 196 300 kronor. – NN bifogade preliminära resultaträkningar för åren 2016 och 2019 – 2023 samt en egen sammanställning av sina inkomster från 2009 – 2023.

CSN avslag ansökan med följande motivering. Enligt de uppgifter CSN har tillgång till bedömer CSN att NN bara har uppfyllt villkoret om tillräcklig etablering på arbetsmarknaden under 36 månader under de senaste 14 åren. De 14 åren räknas i hennes fall från dagen innan hennes studier startade den 4 september 2024. För att få omställningsstudiestöd måste hon ha arbetat i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad under minst 96 månader de senaste 14 åren för att anses vara etablerad på arbetsmarknaden. Det är också tillräckligt om hon haft arbetsinkomster om minst 25 procent av inkomstbasbelopp per månad, eller i vissa fall minst tre inkomstbasbelopp per år. NN har lämnat in resultaträkning som underlag för att påvisa inkomst av näringsverksamhet för åren 2016 och 2019 – 2023. Dessa underlag kan inte räknas med då hon inte har visat något besked om slutligt skatt. Det är beslutat och beskattad inkomst/överskott som kan tillgodoräknas i arbetsvillkoret. CSN kan därför inte räkna med de underlag som hon har skickat in. Vissa typer av ersättningar kan jämföras med arbete men får då räknas med i högst 24 månader. Enligt de uppgifter CSN har tillgång till har hon arbetat i tillräcklig omfattning, haft tillräckliga arbetsinkomster eller annan ersättning under färre än 96 månader de senaste 14 åren. NN har därför inte rätt till omställningsstudiestöd.

NN överklagade beslutet och anförde bland annat följande. Hon anser att beslutet bör ändras till att hon berättigas omställningsstudiestöd, då hon uppfyller villkoret om etablering på arbetsmarknaden under 96 månader. Hon bifogar skattebesked för åren 2019 – 2023. Dessa år, tillsammans med befintliga uppgifter för 2018, 2015, 2010 och 2009 innebär sammantaget att hon når gränsen på 96 månader. För år 2009 var inkomstgränsen 152 700 kronor och hon hade en inkomst på 196 300 kronor. Under perioden september – december 2009 arbetade hon i snitt 30 timmar i veckan på ett café, och denna period bör tas med i beräkningen. – NN bifogade ett anställningsavtal avseende en provanställning under tiden den 1 september 2008 – 28 februari 2009 samt underlag från Skatteverket, baserat på beslut om slutlig skatt, för åren 2019 – 2023.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet. CSN bifogade även ett yttrande och anförde bland annat följande. För att ha rätt till omställningsstudiestöd krävs det bland annat att den studerande ska ha förvärvsarbetat i genomsnitt 16 timmar per vecka i en kalendermånad alternativt haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete i sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år, enligt 6 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd. I samma bestämmelse framgår det att omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som har förvärvsarbetat i genomsnitt 16 timmar per vecka i en kalendermånad alternativt haft en viss minst inkomst av förvärvsarbete i sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader. Inledningsvis kan CSN konstatera att utifrån de hämtade uppgifterna från Skatteverket om arbetsinkomster så har NN haft tillräcklig inkomst i sammanlagt 36 månader under de senaste 14 åren som föregår dagen innan studierna påbörjades samt noll månader under de senaste 24 månaderna. Utifrån det underlag som NN nu har skickat in kan CSN konstatera att hon har haft överskott av aktiv näringsverksamhet med tillräckliga belopp under åren 2019 – 2023. Det innebär att ytterligare 56 månader kan räknas med (12 månader under respektive år 2019 – 2022 samt åtta månader under år 2019). Således uppfyller hon villkoret om att vara

aktuell förankrad på arbetsmarknaden. Hon uppfyller däremot inte villkoret om att vara etablerad på arbetsmarknaden, då hon endast haft tillräckliga inkomster under sammanlagt 92 månader. CSN kan inte räkna september – december 2009 då det inte framgår hur mycket hon har arbetat under de månaderna. Anställningsavtalet hon har skickat in redogör inte för hur mycket hon faktiskt har arbetat under september – december 2009. CSN har vid utredning i samband med överklagandet kontrollerat om NN har haft några ersättningar från Försäkringskassan som kan jämföras med arbete, men det framgår inte att några sådana ersättningar finns under de aktuella åren. Sammantaget gör CSN bedömningen att NN uppfyller villkoret om att vara etablerad på arbetsmarknaden i sammanlagt 92 månader, vilket inte är tillräckligt. Därför bedömer CSN att överklagandet ska avslås.

NN har beretts tillfälle att komma in med synpunkter på CSN:s yttrande, och hon har därefter anfört i huvudsak följande. Hon bifogade ett anställningsavtal som visar att hon var anställd på 30 timmar i veckan under år 2009. Hon undrar hur detta inte uppfyller kravet på minst 16 arbetade timmar per vecka för perioden, med tanke på att årsinkomsten hämtad från Skatteverket var 196 300 kronor för hela året. Hennes arbetsgivare kan inte tillhandahålla gamla lönespecifikationer, men hon anser att hennes anställningsavtal och årsinkomsten från Skatteverket bör vara tillräckligt bevis.

NN har därefter, vid telefonsamtal med nämnden, meddelat följande. Hon och hennes arbetsgivare, Espresso House Sweden AB, skrev inte något nytt avtal när hennes provanställning övergick till en tillsvidareanställning med samma tjänstgöringsgrad. Det anställningsavtal hon skickade in tillsammans med sitt överklagande fortsatte att gälla tills hon sade upp sig i september 2011. Ingen ytterligare dokumentation finns tillgänglig.

Överklagandenämnden inhämtade därefter ett yttrande från CSN:s rättsavdelning, som anförde i huvudsak följande. För att arbetsvillkoret i form av etableringsvillkoret ska vara uppfyllt krävs enligt 6 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd att den studerande ska ha förvärvsarbetat i genomsnitt 16 timmar per vecka i en kalendermånad alternativt haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete i sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år. Av förarbetena till lagen om omställningsstudiestöd framgår att det ankommer på sökanden att ge in det underlag som behövs för att bedöma att etableringsvillkorets krav på arbetad tid är uppfyllt och att detta kan göras på det sätt som är lämpligt.¹ Det som ges in kan exempelvis vara arbetsgivarintyg, anställningsbevis och inkomstuppgifter eller liknande. Det framgår vidare att det bör krävas att myndigheten utifrån de lämnade uppgifterna kan beräkna den arbetade tiden. Frågan i det aktuella ärendet är om NN uppfyller villkoret om tillräcklig etablering på arbetsmarknaden under ramtiden den 3 september 2009 - 3 september 2023, och mer specifikt om hennes arbete under perioden september – december 2009 är tillräckligt.

Prövning av etableringsvillkoret utifrån inkomstuppgifter

CSN ställer fråga till Skatteverket om förekomst av arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229). I vissa fall har CSN inte tillgång till månadsvisa arbetsinkomster i arbetsdeklarationer från Skatteverket. Det gäller exempelvis för tid före år 2019 då arbetsinkomster endast redovisas årsvis. I dessa fall ska i stället en inkomst om minst tre inkomstbasbelopp under kalenderåret

motsvara arbete under tolv månader (8 § förordning (2022:857) om omställningsstudiestöd). Utifrån inhämtade uppgifter från Skatteverket hade NN en arbetsinkomst på 196 300 kronor under 2009. Eftersom årsinkomsten för 2009 beskriver inkomsten för hela året och inte specifikt för perioden september – december 2009, som är de månader som ryms inom ramtiden för etableringsvillkoret, kan den enligt CSN:s mening inte användas för bedömning av om villkoret är uppfyllt. Hon måste därför istället redovisa arbetad tid under den aktuella perioden.

Prövning av etableringsvillkoret utifrån arbetad tid

För att visa hur mycket hon har arbetat under perioden september – december 2009 har NN redovisat ett anställningsavtal från Espresso House Sweden AB vilket intygar att hon hade en provanställning under tiden 1 september 2008 – 28 februari 2009. Av avtalet framgår att hon hade en tjänstgöringsgrad om 30 timmar i veckan. Hon anger i sitt överklagande att arbetsgivaren inte skrev något nytt avtal när hennes provanställning övergick till en tillsvidareanställning med samma tjänstgöringsgrad. NN anger vidare att hennes anställningsavtal fortsatte att gälla tills hon sade upp sig i september 2011. Hon har kontaktat Espresso House lönekontor som meddelar att de inte har möjlighet att ta fram lönespecifikationer så långt tillbaka i tiden. Det anställningsavtal som NN bifogat ärendet visar endast att hon haft en anställning vid Espresso House till och med 28 februari 2009. Hon har inte kunnat påvisa om och i vilken omfattning som hon varit anställd efter det att provanställningen tog slut. Årsinkomsten om 196 300 kr från 2009 kan enligt CSN:s bedömning inte heller ligga till grund för om och i vilken omfattning som hon arbetat under perioden september – december 2009. I och med att NN inte har kunnat redovisa att hon arbetat eller med vilken omfattning hon arbetat under perioden september 2009 – december 2009 kan den perioden enligt CSN mening inte medräknas i de månader med förvärvsarbete som ligger till grund för prövningen om hon uppfyller villkoret om tillräcklig etablering på arbetsmarknaden. Uppgiften att Espresso House lönekontor inte har möjlighet att ta fram lönespecifikationer från den aktuella perioden påverkar inte CSN:s bedömning. NN har på befintligt underlag inte visat att hon arbetat i tillräcklig omfattning, haft tillräckliga inkomster från förvärvsarbete eller att hon haft annan ersättning som kan jämföras med förvärvsarbete under minst 96 månader under de senaste 14 åren. CSN anser därmed inte att hon uppfyller kravet på tillräcklig etablering på arbetsmarknaden. CSN bedömer därför att överklagandet bör avslås.

NN har beretts tillfälle att komma in med synpunkter på CSN:s yttrande, men har inte hörts av.

Författningsbestämmelser

Lagen om omställningsstudiestöd är ändrad från och med 1 januari 2025. Av övergångsbestämmelserna (2024:1087) till ändringen i lagen om omställningsstudiestöd framgår följande.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Bestämmelserna i 6, 15, 23, 26 och 32 §§ och punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den nya lydelsen och de nya bestämmelserna i 15 a och 15 b §§ tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare.
3. För ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före

den 1 juli 2025 gäller 6, 15, 23, 26 och 32 §§ och punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den äldre lydelsen.

Av 6 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd i här tillämplig lydelse framgår då följande.

Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som

1. har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i

a) sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år som kan beräknas tidigast från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, och

b) sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, eller

2. Under kvalificeringstiderna som anges i 1 a och 1 b har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.

Med ramtid enligt första stycket avses de 14 år respektive 24 månader som närmast har föregått den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden. Om studierna har påbörjats före den dag ansökan kom in beräknas ramtiden i stället från och med dagen före studiestarten. För att förvärvsarbetet i första stycket 1 a ska få räknas ska det ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden. Förvärvsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz får tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

Även förordningen om omställningsstudiestöd är ändrad från och med 1 januari 2025. Av övergångsbestämmelserna (2024:1096) till denna ändring framgår följande.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelserna i 4 a, 5, 6-8, 10, 22, 36 och 37 §§ och punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den nya lydelsen och de nya bestämmelserna i 8 a, 8 b och 16 a §§ tillämpas första gången i fråga om ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas den 1 juli 2025 eller senare.

3. För ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025 gäller 4 a, 5, 6-8, 10, 22, 36 och 37 §§ och punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i den äldre lydelsen.

4. Den upphävda paragrafen gäller fortfarande för ansökningar om omställningsstudiestöd som avser studier som påbörjas före den 1 juli 2025.

Av 6 § förordningen (2022:857) om omställningsstudiestöd i här tillämplig lydelse framgår då att vid prövning av villkoren i 6 § första stycket 1 a och tredje stycket lagen om omställningsstudiestöd får tid då den studerande har fått föräldrapenningsförmåner, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning och smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken samt dag ersättning och dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt jämställas med förvärvsarbete under sammanlagt högst 24 månader. Detsamma gäller tid med motsvarande ersättningar i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz.

Av 8 § samma förordning i här tillämplig lydelse framgår följande. Med inkomst av förvärvsarbete enligt 6 §

första stycket 2 lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd avses arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229). Inkomster under en kalendermånad om minst 25 procent av det inkomstbasbelopp som gäller under det år inkomsterna intjänats motsvarar arbete under en månad. Om det för ett kalenderår inte finns uppgifter om den sökande enligt 26 kap. 19 a och 19 b §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) arbetsgivardeklarationer, ska i stället en inkomst om minst tre inkomstbasbelopp under kalenderåret motsvara arbete under tolv månader. Inkomster från förvärvsarbete inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), med undantag för Sverige, i Förenade kungariket och i Schweiz som motsvarar arbetsinkomster enligt 67 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen får tillgodoräknas som inkomst i Sverige.

Av 9 § samma förordning i tillämplig lydelse framgår följande. För att förvärvsarbete ska anses ha varit den studerandes huvudsyssla under en kalendermånad enligt 6 § tredje stycket lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd får den studerande inte under samma tid ha tagit emot studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, eller under mer än halva månaden ha tagit emot omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd.

Överklagandenämndens bedömning

Frågan i ärendet är om NN uppfyller villkoret om tillräcklig etablering på arbetsmarknaden i minst 96 månader under de senaste 14 åren.

Av förarbetena till 6 § till lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 179) framgår bland annat följande.

”Omställningsstudiestödet bör kunna lämnas till den som behöver ställa om eller vidareutbilda sig under arbetslivet. Den som arbetar ska kunna studera på en utbildning som leder till att den studerandes kompetens uppdateras och kompletteras och ger den studerande en starkare ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet bör därför kunna ges till den som är eller i närtid har varit etablerad på arbetsmarknaden. För att omställningsstudiestödet inte ska konkurrera med de ordinarie studiestöden behövs ett väl tilltaget krav på tid i arbetslivet. Det är också viktigt för att styra stödet bort från förstagångsstuderande. Arbete under 96 månader, eller 8 år, bedöms vara en väl tilltagen tidsrymd för att säkerställa en sådan arbetsmarknadsanknytning. Efter så lång tid i arbetslivet kan också många vara i behov av att utveckla, komplettera eller fördjupa sin tidigare utbildning eller att ställa om till en annan inriktning. Arbetet bör vidare ha bedrivits under i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under de kalendermånader som får räknas in i kvalificeringstiden om 96 månader.”

Vidare framgår bland annat följande (prop. 2021/22:176 s. 181). ”Regeringen utgår i likhet med promemorian från att sökanden ska ge in det underlag som behövs för att bedöma att etableringsvillkorets krav på arbetad tid är uppfyllt, och att detta kan göras på det sätt som är lämpligt. Det som ges in kan till exempel vara arbetsgivarintyg, anställningsbevis och inkomstuppgifter eller liknande. Det bör

självklart krävas att myndigheten utifrån de lämnade uppgifterna kan beräkna den arbetade tiden.”

Överklagandenämnden konstaterar att det är sökanden som ska ge in det underlag som behövs för att bedöma att etableringsvillkorets krav på arbetad tid är uppfyllt. Överklagandenämnden konstaterar även att arbetet ska ha varit den studerandes huvudsyssla under etableringstiden. För att en månad ska kunna räknas med får den studerande inte ha haft studiemedel eller studiestartsstöd under kalendermånaden.

I ärendet finns en av CSN uträknad prövning på godkända månader som utgör sammanlagt 36 månader av kravet på 96 månader under de senaste 14 åren. I samband med sitt överklagande har NN lämnat in underlag från Skatteverket för åren 2019 – 2023 samt ett anställningsavtal avseende en provanställning under tiden den 1 september 2008 – 28 februari 2009. CSN har därefter, efter ny prövning, bedömt att NN uppfyller villkoret om tillräcklig etablering på arbetsmarknaden under ytterligare 56 månader under år 2019 – 2023 och därmed under 92 månader av kravet på 96 månader under de senaste 14 åren. NN har anfört att hon därutöver uppfyller villkoret om tillräcklig etablering under fyra månader, perioden september – december 2009.

NN har under år 2009 haft en inkomst som överstiger tre inkomstbasbelopp, en inkomst som därmed i och för sig skulle kunna anses motsvara arbete i tillräcklig omfattning under kalenderåret enligt schablonregeln i 8 § andra stycket förordningen om omställningsstudiestöd. NN:s ramtid påbörjades emellertid den 3 september 2009, innebärande att det krävs underlag för hur inkomsterna fördelar sig över året för att kunna se att inkomsten inte erhållits under månaderna före det att ramtiden påbörjades. Även om det är ett normalt förfarande att inte teckna nytt anställningsavtal när en provanställning övergår i fast anställning så saknas därmed underlag för att göra en bedömning av arbetad tid. Enligt Överklagandenämndens mening har NN, därmed på befintligt underlag, inte gjort sannolikt att hon under september – december 2009 har uppfyllt kravet på arbetad tid, dvs. att hon har arbetat i genomsnitt 16 timmar per vecka under en kalendermånad. Överklagandenämnden konstaterar att det därmed saknas skäl att göra en annan bedömning, än den av CSN numera presenterade beräkningen.

Med beaktande av vad som framkommit av utredningen, så kan Överklagandenämnden konstatera, att annat inte har framkommit än att NN uppfyller etableringsvillkoret endast under 92 månader under de senaste 14 åren.

Överklagandenämnden bedömer därmed att NN, utifrån det underlag som finns i ärendet, inte gjorts sannolikt att hon arbetat i tillräcklig omfattning, haft tillräckliga inkomster från förvärvsarbete eller annan ersättning som kan jämföras med förvärvsarbete i Sverige eller från ett land inom EES, Förenade kungariket eller Schweiz under minst 96 månader under de senaste 14 åren. NN uppfyller således inte etableringsvillkoret och har därmed inte rätt till omställningsstudiestöd. Överklagandet ska därför avslås.

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef, samt ledamöterna Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin, Jonathan Sjölander och Helena Söderberg.

Beslutet har signerats digitalt av myndighetschefen Robert Dalman.

Föredragande i ärendet var Ulrica Åsberg.

Kopia CSN och CSN:s Rättsavdelning.